

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

ПРИХОДЬКО Володимир Панасович
РОШКО Світлана Михайлівна

«ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

(для студентів денної та заочної форм навчання
освітнього ступеня бакалавра спеціальності
292 Міжнародні економічні відносини)

Економічна історія: Методичні вказівки до самостійної роботи для студентів 1-го курсу денної та заочної форм навчання спеціальності 292 “міжнародні економічні відносини” факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ».

Укладачі:

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ» **Приходько Володимир Панасович**
кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ» **Рошко Світлана Михайлівна**

Рецензенти:

доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ» **Палінчак Микола Михайлович**
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ» **Брензович Катерина Степанівна**

Методичні вказівки включають тематику самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни «Економічна історія», тематику індивідуальних завдань (есе, рефератів), тестові завдання до основних тем курсу, короткий словник історико-економічних термінів та одиниць міри та рекомендовану літературу. Навчально-методичний посібник може використовуватися при підготовці здобувачів освіти до практичних занять з курсу, написання модульного контролю. Призначено для студентів зі спеціальності Міжнародні економічні відносини, галузі знань Міжнародні відносини.

Методичні вказівки до самостійної роботи розглянуто та затверджено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ», *протокол № 9 від 15 травня 2023 року.*

Схвалено методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ», *протокол № 9 від 23 травня 2023 року.*

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «УжНУ», *протокол № 8 від 29 травня 2023 року.*

ЗМІСТ

1. Передмова.....	4
2. Економічна історія як навчальна дисципліна у структурі підготовки фахівців з міжнародних економічних відносин.....	6
3. Загальні аспекти організації самостійної роботи здобувачів освіти.....	9
4. Завдання для самостійної роботи за змістовими модулями.....	11
5. Тематика та методика підготовки есе (рефератів).....	26
6. Тестові завдання до основних тем курсу.....	31
7. Короткий словник історико-економічних термінів та одиниць міри.....	50
8. Рекомендована література.....	54

1. ПЕРЕДМОВА

Основне завдання вищої освіти полягає у підготовці конкурентоспроможного фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності, самостійно поповнювати свої знання та застосовувати їх у практичній діяльності. Бакалавр міжнародних економічних відносин повинен розуміти розвиток світової економіки та місце у ній національної економіки, володіти навичками, необхідними для розв'язання складних спеціалізованих задач та практичних проблем у сфері міжнародних відносин у цілому та міжнародних економічних, зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Це зумовлює комплексний, системний підхід до засвоєння змісту навчальної дисципліни, що включає й опрацювання тем для самостійного вивчення студентами.

Самостійна робота здобувачів є складовою освітнього процесу й передбачає інтеграцію різних видів навчальної діяльності, яка здійснюється під час аудиторних, позааудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом, сприяє активізації засвоєння студентами ключових понять, основних положень дисципліни.

Завдання та методичні вказівки до виконання самостійної роботи розроблено відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Економічна історія» і рекомендовано для студентів денної та заочної форм навчання зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини». З позицій компетентнісного підходу підготовки здобувачів освіти саме самостійна робота розглядається як вмотивована діяльність, що сприяє поступовому переходу від навчання до професійної діяльності, формуванню здатності до самоосвіти, розвитку морально-етичних якостей особистості, необхідних у майбутній професійній діяльності.

Самостійна й науково-пошукова робота студента вимагає дотримання норм академічної доброчесності – сукупності етичних принципів та визначених

законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

У Законі України «Про освіту» (Розділ V, стаття 42) чітко визначено, що дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

2. ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА У СТРУКТУРІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Навчальна дисципліна «Економічна історія» є обов'язковим (нормативним) компонентом Освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітнім ступенем бакалавра спеціальності 292 міжнародні економічні відносини галузі знань 29 міжнародні відносини.

Економічна історія як самостійна наука виникла в середині ХІХ ст., виділившись з політичної економії. На зламі ХІХ-ХХ ст. вона стала відігравати фундаментальну роль у вищій економічній освіті.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Економічна історія» є поглиблення економічного світогляду студентів шляхом вивчення історичного досвіду запровадження економічних реформ, перш за все у країнах із високорозвиненою ринковою економікою.

Предметом вивчення економічної історії є господарство в історичному розвитку, економіка країн світу в сукупності і різноманітності форм вияву на кожному конкретному історичному етапі. Важливим напрямом історико-економічного аналізу є історія господарських механізмів, галузей господарств, окремих економічних проблем, інститутів і категорій.

Завдання дисципліни – допомогти майбутнім фахівцям у виборі необхідних для суспільства й економічного розвитку країни заходів із урахуванням історичного досвіду різних країн і народів та вітчизняних реалій сьогодення.

Значення економічної історії полягає в узагальненні фактів, вивченні та аналізі закономірностей і тенденцій економічного розвитку в історичній перспективі. Економічна історія забезпечує тісний зв'язок історико-економічного пізнання з розвитком економічних знань у цілому. Будучи джерелом фактичного матеріалу для всіх економічних наук, вона допомагає у вивченні економічної теорії, розміщенні продуктивних сил, економіки промисловості, сільського господарства, фінансів, грошового обігу та ін.

Галузеві й функціональні економічні науки, не маючи ґрунтовної бази в економічних дослідженнях у їх історичному розвитку, втрачають власний теоретичний рівень. Отже, вивчення конкретно-історичних аспектів економіки збагатить майбутніх фахівців прогресивним досвідом людства у вирішенні господарських проблем.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких **компетентностей**:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК9. Уміння бути критичним та самокритичним.

ЗК12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

СК1. Здатність виокремлювати характерні ознаки та тенденції розвитку світового господарства, особливості реалізації економічної політики та світових інтеграційних/дезінтеграційних процесів, у тому числі євроатлантичної інтеграції.

СК 2. Здатність використовувати базові категорії та новітні теорії, концепції, технології і методи у сфері міжнародних економічних відносин з урахуванням їх основних форм, застосовувати теоретичні знання щодо функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин.

СК4.Здатність обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.

СК11. Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

У результаті вивчення та засвоєння основних положень дисципліни „економічна історія” студент повинен **знати**:

- хронологію основних подій в економічному житті людства;
- зміст та економічне підґрунтя визначних економічних і суспільно-політичних подій світового історичного розвитку;

вміти:

- робити узагальнення і давати порівняльну характеристику економічного розвитку різних суспільств у різні часи;
- самостійно оцінювати різноманітні економічні концепції, які практично застосовувалися в господарському житті суспільств упродовж всієї людської цивілізації в різні історичні періоди, виділяючи позитивні й негативні моменти тощо;
- кваліфіковано виділяти економічні передумови й формувати економічні наслідки різноманітних історичних подій і процесів.

Самостійна робота з навчальної дисципліни «Економічна історія» передбачає засвоєння студентами в повному обсязі навчальної програми та формуванню у них самостійності як важливої професійної якості, уміння систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність, розвиває креативне мислення, позитивну мотивацію до пошуку знань. Зміст самостійної роботи студента визначається робочою програмою навчальної дисципліни, відповідним методичним матеріалом, завданнями та вказівками викладача.

Вивчення здобувачами освіти курсу відбувається шляхом послідовного, системного і ґрунтовного опрацювання змістових модулів.

3. ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» самостійна робота студента включає опрацювання навчального матеріалу, виконання науково-дослідних завдань, самостійну роботу.

Організація самостійної роботи з навчальної дисципліни «Економічна історія» умовно розділяється на три етапи: планування навчальної роботи та її методична підготовка; здійснення цієї роботи та її супровід; контроль, аналіз результатів. Інформативну основу складають силабус, навчальні посібники, конспекти лекцій, зміст практичних занять, перелік рекомендованих літературних джерел.

Самостійна робота студентів передбачає опрацювання довідкової, навчально-методичної, наукової літератури; підготовку до практичних занять; виконання навчальних завдань і тестового контролю; виконання індивідуальних завдань (написання есе, рефератів); підготовку до підсумкового контролю.

У процесі роботи з джерелами інформації бакалавр повинен ознайомитися з їх змістом, аналізувати прочитане, формулювати висновки, виокремлювати незрозумілі положення, факти з метою їх подальшого з'ясування на лекційному чи практичному занятті. Серед видів записів: складання плану; виписування цитат; формулювання висновків, складання тез, конспекту; написання наукової доповіді; систематизація наукових підходів; складання схем, таблиць; формулювання власної позиції з окремої проблеми; формування термінологічного словника.

Важливим етапом навчальної діяльності є написання наукової доповіді (есе, реферату). Тематика пропонується викладачем у відповідності до тем практичних занять. Мета її полягає в засвоєнні студентами основних аспектів проблемного питання, проведення дискусії. У доповіді на основі контент-

аналізу, аналізу, синтезу та узагальнення інформації порівнюються різні погляди науковців, визначається власна позиція студента з означеного питання.

Доповідь повинна бути оформлена належним чином. На титульному аркуші студент повинен зазначити назву закладу вищої освіти, кафедру, назву теми, прізвище, ініціали. Місце та рік написання доповіді. Перед опрацюванням навчального матеріалу здобувач освіти повинен скласти план, який розкриває зміст проблемного питання. У вступі чітко визначається актуальність теми у контексті вивчення курсу, стан її вивчення у науковому колі; основна частина репрезентує зміст вивчення теми з посиланням на літературні джерела; висновки, список використаних джерел. Посилання оформляються у квадратних дужках із зазначенням сторінки. Інформацію слід викладати науково, стисло, послідовно.

Самостійна робота студентів з навчальної дисципліни «Економічна історія» сприяє формуванню таких вмінь, як:

- визначення проблеми та її формулювання;
- збирання даних, їх систематизація;
- аналіз матеріалу, формулювання висновків;
- з'ясування можливостей щодо використання одержаних результатів.

Основним принципом, на якому базується самостійна робота здобувачів освіти є професійна спрямованість, у результаті якого відбувається засвоєння кола компетенцій майбутньої професійної діяльності. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений у процесі самостійної роботи, виноситься на семестровий контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять.

У методичних вказівках міститься перелік питань для самостійного опрацювання матеріалу, рекомендована література для їх підготовки, вимоги до виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів, тестові завдання до основних тем курсу, окремі завдання до тем, короткий словник історико-економічних термінів та одиниць міри, рекомендована основна та додаткова література до вивчення курсу.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ

Змістовий модуль 1

ТЕМА 1. Предмет, завдання та періодизація курсу „Економічна історія”

Питання для самостійного вивчення:

1. Становлення та еволюція „Економічної історії” як наукової дисципліни.
2. Місце економічної історії в системі наук та її зв'язок з іншими науковими дисциплінами.
3. Критерії та підходи до періодизації економічної історії як господарської практики.

При вивченні першого питання слід звернути увагу, що перші праці, присвячені окремим сторонам розвитку економіки, з'явилися ще в епоху пізнього Середньовіччя. Так, у 1514 р. у Франції було видано “Трактат про асс” Гільйома Бюде (асс – давньоримська монета). Питання економічної історії розроблялись в економіко-статистичних творах У.Петті (“Трактат про податки і збори”, 1662), в багато численних працях французьких авторів XVIII ст. У XVIII ст. в різних країнах було здійснено спеціальні дослідження з історії економіки і господарського побуту. Тому XVIII ст. визнають початковим етапом зародження економічної історії як науки. Економічна історія як наука виникла в межах політичної економії, і бере свій початок від історико-економічних описів у знаменитій книзі А.Сміта (“Дослідження про природу та причини багатства народів”, 1776 р.). В першій половині XIX ст. в Західній Європі з'являється багато праць, спеціально присвячених історії господарства, чому дуже сприяв розвиток державної статистики. **А в середині XIX ст. економічна історія сформувалася як самостійна наука.** Становленню науки в якості самостійної сприяли декілька факторів. Один із них, поряд з кризою класичної політекономії, - це **утвердження історичного (історико-генетичного) методу** в пізнанні економічних явищ і процесів. Утвердження економічної історії в якості самостійної науки мало наслідком початок її

викладання у вищій школі різних країн. Так, у 1881-1882 рр. **Арнольд Тойнбі** (1852-1883) в Оксфорді прочитав курс лекцій з економічної історії, а точніше, з економічної історії промислової революції в Британії, які користувались великим успіхом. Також у 1881-1882 рр. **Карл Бюхер** (1847-1930) прочитав курс лекцій з економічної історії в Базельському університеті. В Україні курс вперше читався в Харківському університеті в 1858/59 навч. році. На зламі ХІХ і ХХ ст. економічна історія поряд з іншими суспільними науками - соціологією, правом, політичною наукою зайняла основне місце в навчальних планах університетів європейських країн. Протягом ХХ ст. інтерес до цієї науки зріс настільки, що у 1960 р. на конгресі в Стокгольмі створено Міжнародну асоціацію істориків-економістів. У 1993 р. американські вчені **Роберт Фогель** (нар. 1926 р.) і **Дуглас Норт** (нар. 1920 р.) отримали Нобелівську премію за розробку економічних методів вивчення історії, чого раніше ніколи не траплялось. До того ж слід зазначити, що Нобелівська премія з економіки присуджується лише з 1969 року, а за суто історичні дослідження не присуджується взагалі. Все це говорить про те, що економічна історія є загальноновизнаною наукою у світовому масштабі.

При самостійному опрацюванні теми слід також ще раз звернути увагу на об'єкт, предмет, функції, методи та завдання економічної історії. Нерозривний зв'язок економічної історії з іншими соціально-економічними дисциплінами та її місце в системі наук. Суспільні функції економічної історії. Характеристика джерел та літератури. Критерії та підходи до періодизації економічної історії (періодизація Ф. Ліста, К. Маркса, Г. Гільдебранда, В. Левитського, П. Мечнікова, Е. Мейера, А. Тойнбі, У. Росту).

Практичне завдання: Для кращого засвоєння третього питання теми рекомендується заповнити таблицю, у якій відобразити періодизацію всіх зазначених дослідників, а також сучасну періодизацію українських вчених-економістів.

№	Розробник періодизації	Критерії періодизації	Виокремлені періоди

Рекомендована література: [4-7, 9, 10, 12, 14-17].

ТЕМА 2. Господарство стародавнього світу (від найдавніших часів до V ст. н. е.)

Питання для самостійного вивчення:

1.Періодизація та основні риси господарства первісного суспільства.

2.Господарство та соціально–економічні відносини у країнах Стародавнього Сходу.

3.Економічні причини розквіту та занепаду країн античного світу.

4. Господарство українських земель в період від найдавніших часів до V ст. н. е.

При опрацюванні теми слід звернути увагу на: Основні етапи господарської еволюції первісного суспільства, їхня характеристика. Проблеми взаємодії людини та природного середовища в стародавньому суспільстві. Перший поділ праці та перехід від привласнюючого господарства до відтворюючого. Виникнення землеробства, скотарства, зародження ремесла. Поява металічних знарядь.

Громада – головна господарська форма первісної доби. Розклад первісної господарської системи. Типи стародавніх цивілізацій.

Фази еволюції та варіації розвитку рабовласництва (східне та античне рабство). Галузева структура економіки, основні форми організації виробництва в сільському господарстві та ремісництві, економічні функції держави. Господарсько-технічні досягнення давньосхідних та античних держав.

Внутрішня та зовнішня торгівля. Генеза грошей, кредиту та податків.

Причини занепаду та загибелі рабовласницької системи. Зародження протофеодальних відносин (система колонату).

Господарство первісних племен на території України. Трипільська культура. Господарство скіфів. Економічний лад грецьких і римських колоній у Північному Причорномор'ї. Перші протодержавні утворення. Економічний розвиток східнослов'янських племен та його особливості. Сільська община.

Рекомендована література: [1-17].

ТЕМА 3. Економічний розвиток країн Західної Європи в епоху середньовіччя (V — XV ст.)

Питання для самостійного вивчення:

1. Основні риси та періодизація феодального господарства.
2. Форми землеволодіння та соціально-економічні відносини в епоху середньовіччя.
3. Середньовічні міста. Ремесла. Цехи.
4. Внутрішня і зовнішня торгівля. Фінанси.
5. Розвиток феодальної системи господарства на українських землях (VI — XVI ст.).

При опрацюванні теми слід звернути увагу на: Розвиток феодального господарства. Генеза феодалізму. Форми феодального землеволодіння (алод, бенефіцій, феоде). Основні риси феодального господарства. Галузева структура, основні господарські форми (феодеальне та селянське господарство, ремісничий цех, торгова гільдія).

Феодеальне місто, його виникнення та економічна роль. Галузева структура середньовічного ремесла, значення його цехової організації. Переростання ремесла у дрібнотоварне виробництво. Внутрішня та зовнішня торгівля. Гроші, роль міста у становленні ринку.

Формування централізованих національних держав в Західній Європі. Особливості економічного розвитку Франції, Англії, Німеччини.

Фінанси, гроші, кредит. Імунітети та привілеї.

Економічний розвиток Київської Русі. Процес феодалізації селян і земельні відносини. Данницькі відносини. Категорії залежного населення: смерди,

рядовичі, закупи, холопи. Форми та характер землеволодіння. Міста та ремесло. Внутрішня торгівля. Зовнішньоекономічні зв'язки. Головні торгівельні шляхи. Грошовий обіг. Лихварство.

Економічні причини феодального роздроблення східнослов'янських земель. Економічний розвиток українських земель в період феодальної роздробленості. Загарбання українських земель іноземними державами.

Особливості господарського розвитку українських земель у складі Великого князівства Литовського та королівства Польського. Зростання феодального землеволодіння. Вотчини та "держави". Громади і дворища. Початок формування фільваркової системи господарства у литовсько-польській період. Посилення влади панів та закріпачення селян в XIV – XV ст. Зростання феодальних повинностей та зубожіння селянства. „Устава на волюки”. Литовські статuti.

Виникнення козачих поселень. Відродження ремесла та його розвиток у XIV – XVI ст. Розвиток міст та міського самоврядування. Пожвавлення внутрішніх економічних зв'язків та зовнішньої торгівлі.

Рекомендована література: [1-17].

ТЕМА 4. Мануфактурний період світової економіки

Питання для самостійного вивчення:

1. Передумови і наслідки Великих географічних відкриттів.

2. Основні фактори становлення індустріального суспільства.

Мануфактури.

3. Соціально-економічні передумови і наслідки Нідерландської революції (1566 – 1609 рр.).

4. Англійська революція 1640 – 1660 рр.: економічні причини і наслідки.

5. Особливості генези індустріального суспільства у Франції.

6. Соціально-економічні передумови і наслідки війни північноамериканських колоній за незалежність.

7. Господарство українських земель в умовах панування феодальної системи (XVII — XVIII ст.).

При опрацюванні теми слід звернути увагу на: Передумови Великих географічних відкриттів. Наукові та технічні досягнення. „Жага золота” як наслідок економічного розвитку. Криза левантійської торгівлі.

Найважливіші географічні відкриття кінця XV-XVI ст. Економічні наслідки Великих географічних відкриттів. Створення колоніальної системи. Становлення світового ринку, зміни в напрямках торгівельних зв'язків. „Революція цін”, її причини та наслідки. Криза натуральної системи господарювання як початок становлення ринкового господарства. Первісне нагромадження капіталу, його джерела, методи та результати. Особливості процесу первісного нагромадження в провідних країнах світу – Англії, Нідерландах, Франції, Німеччині, США.

Розклад феодальних відносин. Становлення та розвиток мануфактурного виробництва в Європі, галузева та територіальна структура економіки провідних країн. Буржуазні революції в Європі та США, їхні економічні та фінансові програми.

Фінанси та грошовий обіг, кредит. Форми організації торгівлі. Політика торгівельного балансу та протекціонізм як результат розвитку економіки.

Створення Української козацької держави. Економічна політика Б. Хмельницького. Еволюція форм землеволодіння.

Економічний розвиток Запорізької Січі. Посилення позицій козацько-старшинської верхівки.

Економічний стан Лівобережної України в часи Гетьманщини. Підвищення рівня агрокультури. Розвиток ремесла. Виникнення нових міст; збільшення міського населення. Зародження мануфактурного виробництва. Зрушення у внутрішній та зовнішній торгівлі.

Економічна політика Петра I та її вплив на економіку України. Остаточне закріпачення селян у Лівобережній Україні у другій половині XVIII ст. Зміна правового статусу козацтва.

Посилення зв'язків поміщицького господарства з ринком. Зростання експлуатації селян і розповсюдження панщини. Місячний податок і робота за примусом як нові, перехідні етапи від феодально-кріпосницьких до капіталістичних форм визиску. Поглиблення соціального розшарування селян та козаків.

Колонізація Запоріжжя та Причорноморських Степів. Подальший розвиток мануфактурної промисловості. Вотчинна, посесійна та орендна мануфактури. Об'єднання фінансової системи Лівобережної України з фінансовою системою Росії.

Соціально-економічне становище Правобережної України. Економічний занепад українського Закарпаття. Економіка Галичини під владою Австрії. Реформи Йосипа II. Економічний стан Буковини.

Рекомендована література: [1-17].

ТЕМА 5. Промисловий переворот у провідних країнах світу

Питання для самостійного вивчення:

- 1.Промисловий переворот в Англії: передумови, хід, наслідки.
- 2.Особливості промислового перевороту у Франції.
3. Особливості промислового перевороту у Німеччині.
- 4.Промисловий переворот у США.
5. Криза феодально-кріпосницької системи та розвиток капіталістичних відносин в Україні у ХІХ ст.

При опрацюванні теми слід звернути увагу на: Особливості розвитку капіталізму в сільському господарстві (європейські країни, США).

Передумови промислової революції. Промисловий переворот в Англії, його джерела, напрямки та соціально-економічні наслідки. Особливості промислового перевороту у Франції, Німеччині, США. Роль промислового перевороту в розвитку продуктивних сил.

Міжнародний поділ праці. Англія – світовий економічний лідер. Боротьба за фритредерство та податок на дохід в Англії. Відставання у рівні економічного

розвитку континентальної Європи. Протекціонізм та система реальних податків. Зростання еміграційних процесів з країн Західної Європи та їхні причини. Економічний розвиток США.

Розвиток товарності сільського господарства; обезземелення селянства та еволюція форм феодальної ренти в першій половині XIX ст. Визрівання передумов скасування кріпацтва.

Скасування кріпацтва в Західній Україні, його законодавче оформлення (укази від 17 квітня та 7 вересня 1848 р.).

Сільське господарство й аграрні відносини на західноукраїнських землях (1848–1900 рр.).

Основні положення селянської реформи 1861 р. в Росії та особливості її реалізації в Східній Україні.

Сільське господарство й аграрні відносини в пореформений період. Аграрне перенаселення та політика царського уряду. Розвиток капіталізму в сільському господарстві.

Промисловість Східної та Західної України. Традиційні та нові галузі промисловості. Особливості промислового (технічного) перевороту. Нові промислові центри та райони. Іноземний капітал у промисловості й транспорті. Залізничне будівництво.

Фінанси і кредит. Грошова реформа царського уряду 1839 – 1843 рр. Банківсько-кредитна система.

Рекомендована література: [1-17].

ТЕМА 6. Господарство провідних країн світу в останній третині XIX – на початку XX ст.

Питання для самостійного вивчення:

1. Прогрес науки, техніки і технології виробництва в останній третині XIX ст.

2. Економічне піднесення США та Німеччини.

3. Основні фактори промислового відставання Англії та Франції.

4. Становлення індустріального суспільства в Японії.

5. Становлення системи міжнародних економічних відносин.

6. Господарство України наприкінці XIX — на початку XX ст.

При опрацюванні теми слід звернути увагу на: Прогрес світової науки, техніки та технології виробництва. Структурні зміни в економіці окремих країн та продуктивних сил світу. Основні тенденції розвитку світової економіки. Концентрація промислового та банківського капіталу як передумови створення монополій. Завершальна стадія індустріалізації та формування світового ринку. Вивіз капіталу. Колоніальна система та економічний поділ світу.

Економіка Англії на межі XIX-XX століть. Причини втрати нею світової економічної першості.

Франція на зламі XIX-XX століть. Аграрні протиріччя, парцелярне господарство. Причини промислового відставання.

Об'єднання німецьких земель за ініціативою Пруссії. Причини швидкого економічного піднесення, роль мілітаризації.

Перетворення США у провідну індустріальну державу світу. Причини швидкого економічного піднесення, окремі його фактори.

Соціально-економічні передумови і наслідки революції Мейдзі в Японії.

Економічні причини першої світової війни.

Зростання протиріч в аграрному секторі України на зламі двох століть. Столипінська аграрна реформа та її здійснення в Україні. Відруби. Хутори. Еволюція сільської общини. Стан сільськогосподарського виробництва.

Сільське господарство й аграрні відносини в Західній Україні.

Аграрне перенаселення та шляхи його подолання в Східній та Західній Україні. Зростання еміграційних процесів.

Зародження кооперативного руху.

Індустріалізація в Україні. Концентрація промисловості й зростання монополістичних об'єднань.

Промислове піднесення 90-х років XIX ст. Особливості промислового розвитку початку XX ст. в Східній та Західній Україні. Іноземний капітал.

Фінанси і кредит. Грошова реформа царського уряду 1895-1897 рр.
Банківсько-кредитна система.

Рекомендована література: [1-17].

Змістовий модуль 2

ТЕМА 7. Світове господарство у міжвоєнний період

Питання для самостійного вивчення:

1. Економічні наслідки Першої світової війни.
2. План Дауеса та його наслідки.
3. Господарство розвинутих країн у 20-ті роки.
4. Світова економічна криза 1929-1933 рр.
5. Господарство розвинутих країн світу у 30-х роках.
6. Господарство України у міжвоєнний період.

При опрацюванні теми слід звернути увагу на: Економічні наслідки Першої світової війни для США, Англії, Франції, Німеччини та її роль у повоєнному розвитку європейських країн. Економічна суть Версальської системи. Плани Дауеса та Юнга: суть та мета.

Світова економічна криза 1929-1933 рр. та її особливості в США, Німеччині, Англії, Франції. Варіантні шляхи виходу з неї. Початок державного регулювання економіки і теоретичне обґрунтування можливості макроекономічного регулювання.

Становище провідних країн в світовому господарстві напередодні Другої світової війни. Економічні причини війни.

Вплив Першої світової війни на економіку українських земель. Децентралізація Російської та Австро-Угорської імперій і утворення Української самостійної держави. Економічні програми національних урядів України (Центральної Ради, Гетьманату, Директорії, ЗУНР).

Утворення УСРР та її соціально-економічні заходи. Політика "воєнного комунізму" та специфіка її здійснення в Україні. Занепад господарства.

Нова економічна політика і відбудова народного господарства України в 20-х роках. Згорання непу. Формування сталінської командно-адміністративної системи управління. Директивний характер народногосподарського планування.

Сталінська індустріалізація та її реальні результати. Характеристика промислового розвитку і будівництва в Україні в роки довоєнних п'ятирічок (1928-1941 рр.).

Суцільна колективізація та її вплив на стан сільського господарства. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні та його наслідки.

Анексія західноукраїнських земель Польщею, Румунією та Чехословаччиною, їхні другорядні позиції в національних економічних комплексах цих держав. Повоєнна відбудова промисловості. Негативний вплив світової економічної кризи 1929-1933 рр. на економіку Західної України. Стан сільського господарства і колонізаторська політика Польщі, Чехословаччини і Румунії на західноукраїнських землях. Кооперативний рух.

Рекомендована література: [1-17].

ТЕМА 8. Економічний розвиток провідних країн світу в 1939-1990-х роках

Питання для самостійного вивчення:

1. Економіка провідних країн в роки Другої світової війни.
2. План Маршалла.
3. Передумови та наслідки прискореного розвитку Німеччини та Японії.
4. Динаміка та структурні зміни світового господарського розвитку другої половини ХХ ст.
5. „Спільний ринок” – Європейський Союз. Передумови та чинники створення ЄС.
6. Сучасний етап інтеграції України до ЄС.

При опрацюванні теми слід звернути увагу на: Економічні наслідки війни для світової економіки. План Маршалла. Науково-технічна революція. Зрушення в галузевій структурі провідних капіталістичних країн. Розпад колоніальної

системи. Інтеграційні процеси в економіці. "Спільний ринок" як форма економічної інтеграції.

Формування трьох центрів світового капіталізму. США, Японія, ФРН – нові економічні лідери.

Форми державного регулювання економіки. Транснаціональні корпорації. Військово-промисловий комплекс та зростання воєнних витрат. Поглиблення криз в 70–80-ті роки та їхні причини.

Економіка США після Другої світової війни та основні тенденції її розвитку. Причини зниження темпів зростання в 50-60-ті роки. Стан економіки країни в 70–90-ті роки.

Економічні наслідки поразки Японії в Другій світовій війні. Американська окупація та її наслідки. Аграрна реформа і стан сільського господарства. Фактори економічного зростання Японії.

Утворення ФРН. Фактори економічного піднесення. Роль ФРН у створенні та розвитку "Спільного ринку". Соціально-економічні наслідки об'єднання ФРН та НДР.

Економічні наслідки другої світової війни і особливості повоєнного розвитку Франції. Часткова націоналізація та її характер. Вплив розпаду колоніальної системи на економіку Франції. Місце Франції у світовому господарстві.

Англійська економіка у повоєнні роки, її основні тенденції. Посилення державного регулювання. Характер повоєнної націоналізації окремих галузей народного господарства, її мета. Крах колоніальної Британської імперії і його вплив на економіку Англії.

Роль Великобританії у світовому господарстві на сучасному етапі.

Сучасний стан і головні проблеми інтеграції України до ЄС.

Рекомендована література: [1-17].

ТЕМА 9-10. Економіка України у роки Другої світової війни та повоєнної відбудови (1939-1950 рр.). Господарський розвиток України в 1950-1980-ті роки

Питання для самостійного вивчення:

1. Господарство України на першому етапі Другої світової війни.
2. Економічне становище України в 1941-1944 рр.
3. Труднощі післявоєнної відбудови.
4. Україна в умовах кризи радянської тоталітарної системи і спроб її модернізації.
5. Причини і форми застійних явищ в економічному житті 70-х – першій половині 80-х років.
6. Пошуки шляхів реформування господарської системи в другій половині 80-х років та їхня невдача.

При опрацюванні теми слід звернути увагу на: Економіка України на першому етапі Другої світової війни (до 22 червня 1941 р.). Зміцнення воєнно-промислового потенціалу. Поглиблення галузевої спеціалізації. Соціально-економічні наслідки приєднання західноукраїнських земель до УРСР.

Напад фашистської Німеччини та її союзників на СРСР. Перебудова народного господарства на воєнний лад. Посилення централізації управління економікою. Евакуація. Окупаційна політика фашистського режиму. Економічна експлуатація українських земель.

Втрати господарства і населення України в роки Другої світової війни. Відбудова народного господарства. Голод 1946-1947 рр. Грошова реформа 1947 р. Колективізація та індустріалізація на західноукраїнських землях. Новобудови України.

Україна в умовах кризи радянської тоталітарної системи і спроб її модернізації. Реформаторська діяльність М.С. Хрущова. Раднаргоспи. Освоєння цілинних земель. Структурні зрушення в народному господарстві. Загострення соціально-економічної обстановки у першій половині 60-х років. Господарська реформа 1965 р.

Диспропорційний розвиток радянської економіки, її затратний характер. Посилення застійних явищ в соціально-економічному житті країни у 70-х – першій половині 80-х років.

Спроби реформування господарської системи в другій половині 80-х років та їхня невдача.

Рекомендована література: [1-17].

ТЕМА 11-12. Загальна характеристика економіки перехідних суспільств та країн, що розвиваються у 90-х рр. XX ст. Економіка незалежної України в 1990-ті роки. Відновлення ринкової системи господарства

Питання для самостійного вивчення:

1. Господарство країн з перехідною економікою.
2. Країни, що розвиваються.
3. Нові індустріальні країни.
4. Проблеми соціально-економічного реформування української економіки в перші роки незалежності..
5. Економічне становище України у другій половині 90-х років.

При опрацюванні теми слід звернути увагу на: Розпад колоніальної системи і виникнення нових незалежних держав. Альтернативи їхнього соціально-економічного розвитку. Основні форми неокolonіальної залежності. Країни середнього розвитку капіталізму.

"Нові індустріальні країни" та причини їхнього швидкого економічного зростання. Роль транснаціонального капіталу.

Соціально-економічні проблеми країн, що розвиваються на сучасному етапі: подолання відсталості, зростаючий зовнішній борг, залежність в сфері НТП, голод, хвороби, екологічні негаразди.

Прийняття "Декларації про державний суверенітет України" (16 липня 1990 р.) та Акту про державну незалежність України (24 серпня 1991 р.). Розбудова національної економіки, її ринкова трансформація та інтеграція в світовий

економічний простір. Прорахунки й труднощі у виробленні та здійсненні незалежної економічної політики.

Роль держави у становленні цивілізованих ринкових відносин. Спроби створення системи законодавчого регулювання економічної діяльності.

Соціально-економічна криза та пошук напрямків її подолання. Структурна та інвестиційна політика. Закордонна допомога.

Фінанси і кредит. Податкова політика. Грошовий обіг. Грошова реформа 1996 р. Внутрішня та зовнішня торгівля.

Роль і місце господарства України в світовому економічному розвитку.

Рекомендована література: [1-17].

5. ТЕМАТИКА ТА МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ЕСЕ (РЕФЕРАТИВ)

Однією з форм самостійної роботи студентів в освітньому процесі є індивідуальна науково-дослідна робота. Найпростішою формою такої роботи, рекомендованої для студентів 1 і 2 курсу, є написання есе (рефератів) за запропонованими темами.

З метою поглибленого вивчення теоретичного і практичного матеріалу студент пише есе (реферат) або готує презентації по тематиці самостійної роботи.

Підготовка реферату – один з етапів вивчення курсу “Економічна історія”. Його метою є розширення і поглиблення теоретичних знань та практичних навичок аналітичної роботи з певної теми на основі самостійного узагальнення зібраного матеріалу.

Реферат є результатом самостійного дослідження з обраної теми.

При написанні реферату студент має показати вміння користуватися нормативними документами, літературними джерелами, узагальнювати підібрані матеріали, формулювати обґрунтовані висновки і пропозиції.

Підготовка реферату включає такі етапи: вибір теми; визначення завдань дослідження та складання плану реферату; підбір літературних джерел та фактичного матеріалу; написання та оформлення реферату.

Тема реферату обирається з переліку тем самостійно або за допомогою наукового керівника.

Реферат друкується на комп'ютері з використанням шрифтів текстового редактора Word (Times New Roman) розміру 14 через 1,5 міжрядкові інтервали. Розміщуючи текст необхідно дотримуватися таких полів: розташування – книжне, ліве – 30 мм., верхнє і нижнє – по 20 мм, праве – 10 мм, вирівнювання тексту роботи – по ширині.

Заголовки структурних частин роботи „ЗМІСТ”, „ВСТУП”, „РОЗДІЛ”, „ВИСНОВКИ”, „СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ” друкують великими літерами симетрично щодо тексту. У Вступі доречно визначити актуальність теми, у Висновках висвітлити власні міркування з розглянутих проблем.

Кожну структурну частину реферату потрібно починати з нової сторінки.

Номер на сторінках проставляється у **правому верхньому куті** без риски і крапки в кінці.

Виконання рефератів як одна із форм самостійної роботи включає такі етапи:

1. Вибір теми реферату:
 - підбір та вивчення загальної та спеціальної літератури по темі;
 - складання плану реферату;
 - написання тексту реферату та оформлення списку використаної літератури. Список використаної літератури подається або в алфавітному порядку або в порядку згадування джерел у тексті.
2. При написанні реферату студент зобов'язаний максимально використати наявні джерела по темі, зокрема, монографічну літературу, наукові публікації та навчальні підручники. При їх використанні в тексті повинні бути зроблені посилання на ці джерела у відповідності з чинними вимогами та стандартами.
3. На початку реферату повинен бути план з 2-3-х питань, що підпорядковані розкриттю теми.
4. У кінці реферату необхідно подати список використаної літератури по темі.
5. Тема реферату вважається розкритою при логічному та послідовному висвітленні питань плану.
6. Обсяг реферату – 7-10 сторінок машинопису.

Тематика наукових рефератів

Частина перша. Економічна історія світу

Завдання 1. Економічний розвиток стародавніх цивілізацій.

Завдання 2. Економічний розвиток країн Західної Європи в епоху середньовіччя
(V – XV ст.)

Завдання 3. Генеза індустріального суспільства (XVI – XVIII ст.)

- Завдання 4. Мануфактурний період світової економіки (XVI – XVIII ст.)
- Завдання 5. Формування світового ринкового господарства.
- Завдання 6. Промисловий переворот у країнах Західної Європи.
- Завдання 7. Промисловий переворот у США .
- Завдання 8. Науково-технічні відкриття кінця XIX – початку XX ст. та їхній вплив на економічний розвиток світу .
- Завдання 9. Індустріалізація в США (кінець XIX – початок XX ст.) .
- Завдання 10. Економічне піднесення Німеччини кінця XIX – початку XX ст. .
- Завдання 11. Економічний розвиток Англії в кінці XIX – на початку XX ст.
- Завдання 12. Економічний розвиток Франції в кінці XIX – на початку XX ст.
- Завдання 13. Становлення індустріального суспільства в Японії.
- Завдання 14. Міжнародні економічні відносини в XIX – на початку XX ст.
- Завдання 15. Господарство світу 20-х рр. XX ст.
- Завдання 16. Світова економічна криза 1929-1933 рр. та шляхи виходу з кризи.
- Завдання 17. Господарство світу в роки Другої світової війни.
- Завдання 18. Економічний розвиток світу в повоєнні роки.
- Завдання 19. Господарство світу в 70-90-х рр. XX ст.
- Завдання 20. Нові індустріальні держави: становлення і розвиток.

Частина друга. Економічна історія України

- Завдання 21. Господарське життя в Україні доісторичної доби.
- Завдання 22. Економічний розвиток Київської Русі.
- Завдання 23. Господарство Галицько-Волинської держави.
- Завдання 24. Господарство України польсько-литовської доби.
- Завдання 25. Господарство Запорозької Січі.
- Завдання 26. Економічне становище України в роки Хмельниччини.
- Завдання 27. Господарство гетьманської України та Слобожанщини в другій половині XVII – XVIII ст.

- Завдання 28. Господарство Правобережної та Західної України в другій половині XVII – XVIII ст.
- Завдання 29. Промисловий переворот в Україні.
- Завдання 30. Аграрна реформа 1848-1849 рр. в Західній Україні.
- Завдання 31. Селянська реформа 1861 р. в Росії та Україні.
- Завдання 32. Індустріалізація в Україні (кінець XIX – початок XX ст.).
- Завдання 33. Столипінська аграрна реформа та її здійснення в Україні.
- Завдання 34. Кооперативний рух в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.).
- Завдання 35. Завершення формування всеукраїнського національного ринку (XIX – початок XX ст.).
- Завдання 36. Фінансово-кредитна система в Україні (XIX – початок XX ст.).
- Завдання 37. Еміграція українців в кінці XIX – на початку XX ст.
- Завдання 38. Економічна політика українських урядів доби Національно-визвольної революції (1917-1920 рр.).
- Завдання 39. Економічна політика більшовиків в Україні (1919–1929 рр.).
- Завдання 40. Індустріалізація в Україні (20-30-ті рр. XX ст.).
- Завдання 41. Колективізація сільського господарства (20–30-ті роки XX ст.).
- Завдання 42. Економічний розвиток західноукраїнських земель у 20–30-ті роки XX ст.
- Завдання 43. Економіка України в роки Другої світової війни.
- Завдання 44. Економічне становище України у 1945-1950-ті роки.
- Завдання 45. Економічні реформи 50-60-х років XX ст. і Україна.
- Завдання 46. Господарство України «періоду застою».
- Завдання 47. Господарство України на рубежі 1980-1990-х років.
- Завдання 48. Економіка незалежної України.
- Завдання 49. Сучасний стан та проблеми інтеграції України в ЄС.

Зразок оформлення титульної сторінки реферату

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

**Попович Марина Василівна –
студентка I/II курсу
факультету міжнародних економічних відносин
денної/заочної форми навчання
спеціальність: «міжнародні економічні відносини»**

Реферат

Предмет: «ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ»

ТЕМА: _____

Викладач: доц. Рошко С.М.

Ужгород – 2023

6. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ОСНОВНИХ ТЕМ КУРСУ

Тема 1. Предмет, завдання та періодизація курсу «Економічна історія»

1. Оберіть номер правильної відповіді

Економічна історія бере свій початок від історико-економічних описань у книзі:

- 1) У.Петті “Різне про гроші”;
- 2) А.Р.Тюрго “Цінність та гроші”;
- 3) М.Фрідмена “Капіталізм і свобода”;
- 4) А.Сміта “Багатство народів”.

2. Доповніть твердження, вписавши слово у відповідному відмінку
Історія економіки вивчає походження та розвиток типів _____.

3. Методи дослідження та завдання економічної історії. Встановіть відповідність у вигляді цифр та літер

Сутність методів дослідження полягає у:

Методи		Зміст методу	
1.	спостереження	А	набір фактів і припущень
2.	економічний аналіз	В	використання даних
3.	статистичний аналіз	С	вплив одного фактора на інші
4.	експеримент	Д	узагальнення і систематизація

4. Оберіть номер правильної відповіді. Твердження, що найважливішим завданням економічної історії є узагальнення та аналіз господарського досвіду:

- 1) правильне; 2) неправильне;

5. Хронологія. Період виникнення економічної історії як науки як одного із аспектів економічної науки.

Вкажіть правильну відповідь:

- 1) XV ст.

- 2) XVII ст.
- 3) XVIII ст.
- 4) XX ст.

6. Хронологія. Період виникнення економічної історії як самостійної наукової дисципліни.

Вкажіть правильну відповідь:

- 1) XV ст.
- 2) XVII ст.
- 3) XVIII ст.
- 4) XIX ст.
- 5) XX ст.

7. Доповніть твердження, вписавши слово у відповідному відмінку Міжнародну асоціацію істориків-економістів було створено в 1960 р. на конгресі у місті _____.

8. Періодизація. Встановіть відповідність базисних основ періодизації економічної історії у вигляді цифр і літер.

<i>Автор періодизації</i>		<i>Основний критерій</i>	
1.	Ф.Ліст	A	пануючий спосіб обміну
2.	Б.Гільдебранд	B	„провідна ланка” в економіці
3.	К.Маркс	C	найбільш розповсюджений вид господарської діяльності людей
4.	Л.Мечніков	D	синтез соціології та економіки, відповідність виробничих відносин рівню розвитку та характеру продуктивних сил
5.	У.Ростоу	E	ступінь розвитку водних шляхів сполучення, що зв'язують окремі племена та народи

9. Оберіть номер правильної відповіді. Першість в обґрунтуванні так званого «цивілізаційного підходу» належить:

- 1) Е.Мейєру
- 2) А.Тоффлеру
- 3) А.Тойнбі
- 4) Дж.Віко

Тема 2. Господарство Стародавнього світу

1. Неоліт – це:
 - 1) давній кам'яний вік; 2) середній кам'яний вік; 3) новий кам'яний вік.
2. Для палеоліту характерними були:
 - 1) примітивні знаряддя праці;
 - 2) розвиток орного землеробства;
 - 3) відтворюючі форми господарювання у тваринництві.
3. Мезоліт – це :
 - 1) давній кам'яний вік; 2) середній кам'яний вік; 3) новий кам'яний вік.
4. Для мезоліту характерними були:
 - 1) відтворюючі форми господарювання у тваринництві;
 - 2) розвиток ремесел;
 - 3) зростання продуктивності сільського господарства.
5. Палеоліт – це :
 - 1) давній кам'яний вік; 2) середній кам'яний вік; 3) новий кам'яний вік.
6. Швидкий розвиток торгівлі характерним є для:
 - 1) кам'яного віку; 2) мідно-бронзового віку; 3) залізного віку.
7. Громада – це:
 - 1) колектив із повною або частковою спільною власністю на засоби виробництва та звичаєними формами самоуправління;
 - 2) колектив із повною приватною власністю на засоби виробництва та звичаєними формами самоуправління.
8. До країн Стародавнього Сходу відносяться:
 - 1) Стародавній Єгипет, Стародавня Індія, Китай та ін.;
 - 2) Греція та Рим.
9. Зрошувальна система землеробства вперше виникла у:
 - 1) Стародавньому Єгипті; 2) Стародавньому Китаї;
 - 3) Стародавній Індії.
10. Особливість східного рабства полягає у тому, що основною продуктивною силою суспільства тут були:
 - 1) селяни-общинники, землероби, вільні ремісники; 2) раби.
11. Вавилонське царство та Єгипет занепали:
 - 1) у I тис. до н.е.; 2) у II тис. до н.е.

12. Яка із країн Стародавнього світу була розташована на межі 3 континентів (Європи, Азії та Африки):

1) Стародавній Рим; 2) Стародавня Греція; 3) Стародавній Китай.

13. Особливість античного рабства полягає у тому, що основною продуктивною силою суспільства тут були:

1) селяни-общинники, землероби, вільні ремісники; 2) раби.

14. Яка галузь виробництва мали другорядне значення у Стародавній Греції:

1) сільське господарство; 2) розвиток ремесла; 3) будівельна справа.

15. Парцела – це:

1) невелика ділянка землі, яка надавалася колонам-землеробам, вільновідпущеним рабам та іншим дрібним власникам на основі оренди;

2) земельний маєток площею 25-100 га.

16. Колон – це:

1) орендар невеликої земельної ділянки у великого землевласника у Римській імперії;

2) заможний власник, який займався торгівлею, лихварством.

17. Розвиток товарно-грошових відносин у Греції гальмувало:

1) здійснення грошового обміну лихварями;

2) наявність великої кількості міст-держав, кожна із яких мала свої гроші.

18. Світовим центром грошових операцій вважають:

1) Стародавній Рим; 2) Стародавню Грецію; 3) Стародавній Китай.

19. Золоті монети (ауерси та селіди) були введені в обіг:

1) у Стародавній Індії; 2) у Стародавній Греції; 3) у Римській імперії.

20. У якій із держав Стародавнього світу населення сплачувало грошові податки:

1) у Стародавній Греції; 2) у Римській імперії;
3) у Стародавній Індії.

Тема 3. Економічний розвиток країн Західної Європи в епоху середньовіччя (V–XV ст.)

1. Феодалне господарство характеризується:
 - 1) пануванням приватної власності на землю;
 - 2) пануванням державної власності на землю.
2. Основними формами господарської діяльності в епоху середньовіччя були:
 - 1) панщина, натуральний оброк, грошовий оброк;
 - 2) феодална вотчина, ремісничий цех, торгова гільдія.
3. Марка – це:
 - 1) родова землеробська громада;
 - 2) сусідська громада, в якій переважало індивідуальне сімейне господарство.
4. Алод – це:
 - 1) індивідуальна приватна власність на землю, що вільно відчужувалася;
 - 2) колективна власність громади.
5. Беневіції – це:
 - 1) земельне володіння, яке дарувалося великим феодалом, королем в пожиттєве користування васалам за умови несення військової або адміністративної служби;
 - 2) система особистої залежності одних феодалів (васалів) від інших, могутніших феодалів (сеньйорів).
6. Найпоширенішою формою землеволодіння доби середньовіччя був:
 - 1) феоде; 2) алод; 3) беневіції.
7. Прекарій – це:
 - 1) умовне землеволодіння, коли земля отримувалася на строк, визначений її власником;
 - 2) форма землеволодіння, коли земля отримувалася у по життєве користування.
8. „Комуація ренти” – це:
 - 1) масовий перевід закріпачених селян із панщини на натуральний і грошовий оброк;
 - 2) звільнення селян від феодалної залежності.
9. Комунальні революції у країнах Західної Європи відбулися у:
 - 1) XI-XIII ст.;
 - 2) XIV-XV ст.;
 - 3) XII-XIV ст..

10. Ганза – це:

1) торговий союз міст Балтійського та Північного морів на чолі з містом Любеком у XII-XVI ст.;

2) торговий союз міст Балтійського та Північного морів на чолі з містом Любеком у XIV-XVIII ст.

11. Мінйали вперше з'явилися:

1) у північноіталійських містах, у провінції Ломбардії;

2) у Франції.

12. Купці середньовіччя з метою захисту своїх інтересів та з метою монополізації ринку об'єднувалися у:

1) цехи; 2) торгові гільдії.

13. Домен – це:

1) земля, на якій велося господарство землевласника;

2) селянський наділ.

14. Цеховий примус – це:

1) норма відробітку робітника цеху протягом певного періоду часу;

2) визнання за членами цехів монопольного права на виготовлення і збут певного виду ремісничих виробів у межах міста або його округи.

15. Чи входив Новгород Великий до складу Ганзейського союзу?

1) так; 2) ні.

Тема 4. Мануфактурний період світової економіки

1. Передумова Великих географічних відкриттів:

1) криза левантійської торгівлі;

2) розвиток абсолютизму;

3) т.зв. революція цін.

2. Мануфактура – це:

1) перехід від ручного до великого машинного фабрично-заводського виробництва;

2) підприємство, засноване на ремісничій техніці, поділі праці, вільнонайманій робочій силі.

3. Основна передумова Нідерландської революції - це:

1) розвиток абсолютизму; 2) реформація.

4. Нідерланди у середині XVI ст. були провінцією:

1) Англії; 2) Франції; 3) Іспанії.

5. У XVII ст. найбільшим міжнародним фінансово-кредитним центром був:
- 1) Антверпен;
 - 2) Амстердам.
6. „Гільдія відважних купців” виникла у :
- 1) Англії;
 - 2) Франції;
 - 3) Іспанії.
7. Основний привід для революції 1640-1660 рр. у Англії – це:
- 1) феодална власність;
 - 2) релігійні суперечності;
 - 3) колоніальна система.
8. Протекціонізм – це:
- 1) захист державою національної промисловості й сільського господарства за допомогою митної політики;
 - 2) політика, спрямована на нагромадження золота і срібла в країні шляхом обмеження вивозу їх та збільшення вивозу товарів.
9. США були створені у:
- 1) XVIII ст.;
 - 2) XVII ст.;
 - 3) XIX ст.
10. Новою Англією називали:
- 1) північні колонії Америки;
 - 2) південні колонії Америки.
11. Меркантилізм – це:
- 1) захист державою національної промисловості й сільського господарства за допомогою митної політики;
 - 2) політика, спрямована на нагромадження золота і срібла в країні шляхом обмеження вивозу їх та збільшення вивозу товарів.
12. У XVII ст. найбільший у Європі морський торговий флот належав:
- 1) Нідерландам;
 - 2) Голландії;
 - 3) Англії.
13. Абсолютизм – це:
- 1) форма державного правління, за якої верховна влада повністю належить монархові;
 - 2) форма державного правління, за якої верховна влада повністю належить парламенту.
14. У XVIII ст. країною класичного фермерського господарства була:
- 1) Франція;
 - 2) Великобританія;
 - 3) Голландія.
15. Навігаційний акт 1651 р. було прийнято у:
- 1) Англії;
 - 2) Франції;
 - 3) Голландії.
16. Економічний процес становлення буржуазних відносин у Нідерландах відслідковується:
- 1) з XV ст.;
 - 2) після буржуазної революції 70-х років XVI ст.

17. Англійська буржуазна революція відбулася:

1) у 1546 році; 2) не відбулася взагалі через те, що були здійснені „зверху” указом короля буржуазні реформи; 3) у 1640-1660 роках.

18. У якому році був створений Англійський банк для кредитування військових витрат англійського уряду:

1) у 882 році; 2) у 1694 році; 3) у 1882 році.

19. Основними податками французьких селян до XVIII ст. були:

1) грошовий оброк; 2) натуральний оброк; 3) відповіді 1 і 2 – невірні; 4) відповіді 1 і 2 – правильні.

20. У XVIII ст. Англія була переважно:

1) сільськогосподарською країною; 2) промисловою країною; 3) торговельною країною; 4) всі попередні відповіді вірні.

Тема 5. Промисловий переворот у провідних країнах світу

1. Промисловий переворот найшвидше відбувся у:

1) Англії; 2) Франції; 3) Німеччині.

2. Фритредерство – це:

1) повне звільнення від мита всіх товарів, які ввозяться в країну;
2) політика, спрямована на нагромадження золота і срібла в країні шляхом обмеження вивозу їх та збільшення вивозу товарів.

3. Перша парова машина була винайдена у :

1) Англії; 2) Франції; 3) Німеччині.

4. Континентальна блокада Англії, запроваджена Наполеоном:

1) сприяла розвитку промислового перевороту у Франції;
2) негативно позначилася на промисловому розвитку Франції.

5. Акт про гомстеди 1862 р.:

1) сприяв промисловому розвитку США;
2) активізував зростання аграрного сектора економіки США.

6. У період XVI-XVIII ст. у Німеччині замість держав існував конгломерат із близько 300 „суверенних князівств”:

1) вірно; 2) невірно.

7. Буржуазні революції в Нідерландах, Англії, Франції не можуть відноситися до передумов промислового перевороту в цих країнах, а є лише суспільно-політичним явищем:

1) вірно; 2) невірно.

8. У роки липневої монархії (1830-1848 рр.) промисловий переворот у Франції:

1) прискорився; 2) призупинився; 3) стабілізувався; 4) не відбувався.

9. У цілому промислова революція кінця XVIII - початку XIX ст. в Англії проходила значно повільніше, ніж у Франції:

1) вірно; 2) невірно.

10. У 70-ті роки XVIII ст. Німеччина в економічному та політичному відношенні була однією із найбільш відсталих країн Європи:

1) вірно; 2) невірно.

11. Найбільш активно промисловий переворот у Німеччині проходив у:

1) сільськогосподарському і переробному виробництвах;

2) суднобудуванні;

3) ткацтві;

4) металообробці;

5) гірничо-видобувній справі.

12. Які економічні наслідки для США у війні за незалежність були досягнуті:

1) ліквідація історичної тенденції до насадження феодальних відносин;

2) активізація аграрного сектору економіки;

3) бурхливий розвиток промисловості й торгівлі;

4) утворення незалежної держави;

5) правові основи розвитку капіталістичних реформ, підприємництва;

б) всі попередні відповіді правильні.

13. На відміну від Англії, мануфактурна організація ткацької галузі не була матеріальною базою промислового перевороту у США:

1) вірно; 2) невірно.

14. Що з переліченого можна вважати однією з особливостей промислового перевороту у США:

1) тривале паралельне існування мануфактурного і фабричного періодів;

2) більш пізній початок порівняно з країнами Європи;

3) наявність рабства у Південних штатах.

15. Яка країна є батьківщиною пароплава, телефонного зв'язку, друкувальної машинки:

1) Англія; 2) Німеччина; 3) Англія і США; 4) США; 5) США і Росія.

Тема 6. Господарство провідних країн світу в останній третині XIX – на початку XX ст.

1. Основна риса економічного розвитку капіталістичних країн у кінці XIX ст.:

- 1) остаточне подолання пережитків кріпацтва;
- 2) особиста свобода всіх громадян і наявність пролетаріату;
- 3) чисельні війни між метрополіями за переділ колоніальних територій;
- 4) винайдення парової й електричної енергії;
- 5) поступовий перехід від капіталізму, заснованому на вільній конкуренції окремих самостійних підприємств до монополістичного.

2. Виключно швидкі темпи економічного зростання й промислового розвитку США в останній третині XIX ст. не супроводжувалися процесами концентрації, а тільки централізації капіталів:

- 1) вірно; 2) невірно.

3. У Німеччині промисловий переворот завершився:

- 1) у 70-х роках XX ст.;
- 2) це безперервний тривалий процес;
- 3) на межі XIX - XX ст.;
- 4) перед Першою світовою війною.

4. На межі XIX - XX ст. основними формами монополістичних утворень є:

- 1) картелі; 2) синдикати; 3) трести; 4) концерни; 5) конгломерати; 6) правильні відповіді 1, 2, 3, 4; 7) усі відповіді - неправильні.

5. На відміну від США, процес монополізації в Німеччині на межі XIX - XX ст. має особливості в тому, що:

- 1) торкався виключно розвитку великих промислових галузей;
- 2) проходив повільніше, ніж у США;
- 3) об'єднувалася незначна кількість фірм, компаній;

4) відбувався не на основі трестів, а на основі картелів і синдикатів.

6. Картелі – це об'єднання декількох підприємств однієї галузі виробництва, учасники якого зберігають власність на засоби виробництва і виготовлений продукт, виробничу та комерційну самостійність, а домовляються про частку кожного у загальному обсязі виробництва, ціни, ринки збуту, обмінюються патентами на нову техніку тощо:

1) вірно; 2) невірно.

7. Синдикати – це об'єднання, в яких розподіл замовлень, придбання сировини й реалізація готової продукції здійснюється через єдину збутову контору:

1) вірно; 2) невірно.

8. Трести – це:

1) картелі + синдикати; 2) концерни-конгломерати;

3) повні об'єднання підприємств, що виробляють однорідну продукцію, з метою спільного виробництва і збуту (проте його учасники не мають виробничої, комерційної, а нерідко й юридичної самостійності);

4) те саме, що й 3) (проте вказані в пункті 3) види самостійності мають місце).

9. Концерни – це:

1) механічне та хаотичне об'єднання картелів, трестів і синдикатів;

2) транснаціональні й міжнаціональні компанії;

3) об'єднання ряду трестів чи підприємств промисловості, транспорту, торгівлі й банківської сфери. Учасники зберігають формальну самостійність, однак підпорядковуються контролю фінансової групи, котра очолює концерн.

10. Причини втрати Англією світової економічної гегемонії в останній третині XIX ст.:

1) поразка у війні з США за незалежність останньої;

2) здійснення промислового перевороту в інших країнах на кращій технологічній основі;

3) невмілі прийоми ведення демпінгу на світовому ринку.

11. Прискорене економічне зростання США на межі XIX - XX ст. обумовлене:

1) перемогою Півночі над Півднем у Громадянській війні;

2) наявністю значних природних ресурсів;

- 3) розвитком транспортних шляхів;
- 4) зростанням чисельності населення, особливо за рахунок емігрантів;
- 5) всі наведені відповіді правильні;
- 6) правильні відповіді 2, 3, 4.

12. До правильних відповідей на запитання 11 можна також додати: внутрішня міграція і зростання міського населення, завершення промислової революції й індустріалізації у всій країні та прискорений технічний прогрес, розрахована з вигодою для себе протекціоністська політика федерального уряду:

- 1) правильно; 2) неправильно.

13. Процес монополізації у США здійснювався у формі:

- 1) трестів; 2) трестів і картелів; 3) картелів, трестів, синдикатів;
- 4) усіх можливих форм монополізації.

14. За період з 1870 по 1913 рр. національний дохід США зріс:

- 1) у 5 разів; 2) у 2 рази; 3) у 8 разів.

15. Першим монополістичним об'єднанням у промисловості США став:

- 1) нафтовий трест Дж. Рокфеллера „Стандарт ойл”;
- 2) сталелитейна компанія Е.Карнегі;
- 3) фірма „Бьюїк”;
- 4) всі відповіді вірні;
- 5) всі відповіді неправильні.

16. Якісні зрушення в економіці США вимагали посиленої регулюючої ролі держави вже в першій третині ХХ ст.:

- 1) правильно; 2) неправильно.

17. Серед ліберальних реформ, проведених адміністрацією Т.Рузвельта в 1906-1908 роках у США, особливе місце належало:

- 1) ідеї контролю за діяльністю трестів з боку федерального уряду;
- 2) заходам з охорони (консервації природних ресурсів);
- 3) будівництву залізниць;
- 4) розвитку засобів зв'язку;
- 5) міському будівництву.

18. Все населення феодальної Японії до початку розвитку буржуазних процесів у країні поділялося на чотири основні прошарки. Назвіть саме той поділ, що найбільш точно відповідає соціальній ієрархії в країні:

- 1) самураї, селяни, ремісники, купці;
- 2) самураї, купці, ремісники, селяни;

3) самураї, купці, селяни, ремісники;

4) самураї й купці – два рівнозначні вищі прошарки; селяни і ремісники – два рівнозначні нижчі прошарки.

19. Згідно із аграрною реформою в Японії 1872-1873 років, господарями землі оголошувалися:

1) виключно держава й імператорська сім'я;

2) селяни;

3) всі ті, хто володів земельними наділами до прийняття закону;

4) всі, окрім колишніх даймію і самураїв.

20. Промисловий переворот у Японії розвивався виключно на базі іноземної техніки й технології:

1) правильно; 2) неправильно.

Тема 7. Світове господарство у міжвоєнний період

1. Фактична номінальна участь Японії в Першій світовій війні:

1) відображала її прагнення використати конфлікт між імперіалістичними угрупованнями для здійснення своїх давніх планів – територіальних завоювань у Китаї;

2) відіграла важливу роль у розвитку її національної економіки (п'ятикратне зростання валової промислової продукції за 1914-1919 роки, монополія торговельного флоту на перевезення в Тихому океані та на Далекому Сході);

3) сприяла розвитку сільського господарства країни;

4) правильні відповіді 1) і 2);

5) правильні відповіді 2) і 3).

2. Перша світова війна мала для США такі економічні наслідки:

1) країна стала головним військовим експортером; загальний чистий прибуток американських монополій упродовж 1914-1919 років склав близько 34 млрд. дол.;

2) країна змінила власний міжнародний фінансовий статус, перетворившись в основного кредитора європейських держав, а Нью-Йорк став міжнародним фінансовим центром;

3) США захопили основні світові ринки збуту та джерела сировини і встановили своє панування в Західній півкулі;

4) в результаті швидкого економічного розвитку Сполучені Штати вступили в нову фазу індустріальної еволюції, перетворившись на початок 20-х років ХХ ст. у високорозвинену індустріальну країну;

- 5) правильні відповіді 1) і 2);
6) всі попередні відповіді правильні.
3. Економічне піднесення (після кризи 1920-1921 роки), яке продовжувалося до середини 1929 року і пов'язані з ним розростання позицій США в світовій економіці, підвищення рівня і якості життя американців отримали в економічній історії назву:
1) „чесного курсу”; 2) „прогресивної ери”; 3) „нової демократії”;
4) „американського процвітання”; 5) „Великої депресії”; 6) „нового курсу”.
4. „Велика депресія” – це економічна криза надвиробництва:
1) 1913 рік; 2) 1920-1921 роки; 3) 1929-1933 роки;
4) 1974-1975 роки; 5) 1980-1982 роки.
5. „Велика депресія” – це економічна криза надвиробництва, яка охопила:
1) тільки США; 2) тільки США та Великобританію; 3) всі країни без винятку;
4) тільки країни капіталізму; 5) тільки Японію й Німеччину.
6. „Велика депресія” – це економічна криза надвиробництва, найбільша за:
1) всю історію людства;
2) всю історію капіталізму;
3) період між двома світовими війнами (так як криза 1980-1982 роки була глибшою);
4) всю історію домонополістичного капіталізму;
5) час правління Ф.Рузвельта.
7. „Велика депресія” розпочалася з:
1) вбивства ерцгерцога Фердинанда;
2) труднощів в аграрному секторі економіки 1925-1926 роки;
3) приходом до влади Гітлера в Німеччині;
4) т. зв. „чорного четверга” – паніки на Нью-Йоркській фондовій біржі 24 жовтня 1929 року;
5) так і не з'ясованих до кінця причин.
8. Для США руйнівна сила „Великої депресії” проявилася в:
1) різкому падінні промислового виробництва (на десятки процентів щорічно);
2) небаченому до того часу розоренні й банкрутстві промислових, торговельних і фінансових підприємств;

3) різкому падінні товарних цін, особливо на продукти сільського господарства;

4) колосальному зростанні безробіття (частка безробітних сягала 25% у загальній кількості працездатного населення);

5) падінні реальних заробітків;

6) правильні всі попередні відповіді.

9. „Новий курс” американського президента Ф.Рузвельта (1933-1945) був спрямований:

1) на боротьбу проти Комінтерну;

2) виключно проти СРСР;

3) на вихід з „Великої депресії”;

4) на союз з СРСР проти Німеччини в Другій світовій війні;

5) всі попередні відповіді частково вірні, частково – ні.

10. Ф.Рузвельт прийшов до влади, коли економічна криза в США:

1) закінчилася; 2) досягла апогею; 3) почала плавно переходити в пожвавлення;

4) тільки починалася; 5) не існувала взагалі.

11. Реформи Ф.Рузвельта в США охопили:

1) промисловість;

2) сільське господарство;

3) фінансову й банківську систему;

4) нічого не охоплювали суттєво;

5) всі сфери економіки;

6) тільки соціальні та трудові відносини.

12. З яких саме реформ, відзначених у тесті № 11, розпочав Ф.Рузвельт (вказіть одну букву)?

13. Теоретичну основу „нового курсу” Ф.Рузвельта склали:

1) погляди К.Маркса;

2) погляди М.Вебера та Й.Шумпетера;

3) творча спадщина його дядька – Т.Рузвельта;

4) погляди Дж.М.Кейнса;

5) всі попередні відповіді правильні.

14. Регулююча роль держави в період здійснення „нового курсу” в США у найбільш вираженій формі проявилася в:

1) сфері бізнесу;

2) розгоні маніфестацій та переслідуванні „бомжів”;

3) заохоченні еміграції для недавніх імігрантів;

4) створенні командно-адміністративних органів управління;

5) соціальній сфері, зокрема в створенні системи громадських робіт;

6) у розкраданні державного майна.

15. У чому полягав „план Дауеса”, прийнятий влітку 1924 року на першій Лондонській конференції?

1) для запобігання соціальних потрясінь у Німеччині за російським зразком було вирішено зменшити розміри репараційних витрат, припинити окупацію Рурського вугільного басейну франко-бельгійськими військами, значно збільшити позики й прямі інвестиції в цю країну;

2) у тому, щоб закріпити за Лондоном статус міжнародного фінансового центру, втраченого після Першої світової війни;

3) у тому, щоб закріпити за Нью-Йорком статус міжнародного фінансового центру, оскільки Ч.Дауес був американським банкіром;

4) у несподіваному нападі на СРСР країн Антанти з метою знищення суспільного ладу й підриву економіки радянської держави.

16. Після закінчення Першої світової війни стабілізація економіки Німеччини розпочалася:

1) відразу; 2) не відразу, а поступово і рівномірно; 3) з 1919 року;

4) з 1924 року; 5) з 1929 року; 6) з 1933 року.

17. План Юнга передбачав:

1) дострокове припинення з боку країн Антанти окупації Рейнської області в 1930 році, скорочення для Німеччини суми репарацій зі 132 до 113,9 млрд. золотих марок, зменшення щорічних платежів, встановлення терміну виплати в 59 років;

2) організацію Бреттон-Вудської конференції в 1944 році;

3) розвиток кредитно-банківської справи в США після „Великої депресії”, оскільки ЮНГ – американський банкір, голова комітету експертів;

4) несподіваний напад на СРСР з боку фашистської Німеччини.

18. Головним змістом економічної політики фашизму в Німеччині стала:

1) лібералізація цін;

2) всезагальна мілітаризація;

3) роздержавлення і приватизація;

4) антитрестовське законодавство;

5) перехід на принципи саморегуляції ринкової економіки;

6) усі попередні відповіді правильні;

7) жодна з попередніх відповідей неправильна.

19. „Велика депресія”:

- 1) обійшла Японію стороною, оскільки це – острівна держава, до того ж значно віддалена від Європи;
- 2) потрясла, згубно відбившись на її економіці;
- 3) не зачепила, оскільки японці як розумна нація зуміли перекласти тягар економічної кризи на плечі народів колоніальних територій (перш за все Маньчжурії та Кореї);
- 4) не зачепила, так як ця країна на той час мала взаємовигідні економічні контакти з СРСР;
- 5) правильні відповіді 1), 3), 4).

20. На відміну від інших капіталістичних країн, що пережили „Велику депресію”, у Франції затяжна економічна криза:

- 1) розпочалася раніше, в 1927 році;
- 2) тривала з 1929 по 1931 рік;
- 3) розпочалася дещо пізніше, восени 1930 року й тривала до 1935 року включно;
- 4) взагалі не мала місця.

Тема 8. Економічний розвиток провідних країн світу в 1939-1990-х роках

1. США у роки Другої світової війни:

- 1) підтримували Німеччину;
- 2) займали чітко виражені антинімецькі позиції.

2. Економічне піднесення у роки Другої світової війни мало місце у:

- 1) Англії; 2) Франції; 3) США.

3. Міжнародні валютно-фінансові угоди у червні 1944 року були підписані представниками:

- 1) 44 країн; 2) 48 країн; 3) 52 країн.

4. Для участі у плані Маршала погодилися представники:

- 1) 14 країн; 2) 16 країн; 3) 18 країн.

5. Прийнятий у США Закон про чотирирічну програму „допомоги іноземним державам” передбачав:

- 1) надання допомоги західноєвропейським країнам на основі двосторонніх угод;
- 2) надання допомоги західноєвропейським країнам на основі багатосторонніх угод.

6. Основні передумови японського „економічного дива”:

1) розпущено збройні сили, встановлено демократичні свободи, запроваджено загальне виборче право, сформовано парламент, уряд, прийнято Конституцію;

2) введено антимонопольне законодавство і розпущено найбільші монопольні концерни;

3) проведено реформу податкової системи і зменшено податки на підприємницьку діяльність;

4) проведено земельну реформу і ліквідовано поміщицьке землеволодіння;

5) усі попередні відповіді правильні.

7. Провідні індустріальні держави світу пережили економічну кризу у:

1) 1974-1975 рр.; 2) 1984-1985 рр.

8. Суть постіндустріального суспільства полягає у тому, що головним виробничим ресурсом є:

1) мускульна сила; 2) машинна техніка; 3) знання, інтелект.

9. Європейське об'єднання вугілля і сталі сформували у 1951 р.:

1) 6 держав; 2) 8 держав; 3) 9 держав.

10. Назвіть підсумки Бреттон-Вудської конференції в США (1944 року):

1) закріплення за долларом ролі світової конвертованої валюти;

2) створення Міжнародного валютного фонду (МВФ);

3) створення Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР);

4) правильні відповіді 2) і 3);

5) усі попередні відповіді правильні.

11. „План Маршалла” – це:

1) програма підготовки до „холодної війни”;

2) план фінансової допомоги США європейським країнам, потерпілим від наслідків Другої світової війни (окрім СРСР);

3) доктрина „Америка для американців”;

4) таємний план підриву економіки країн світової соціалістичної системи, утвореної після Другої світової війни;

5) програма післявоєнної демілітаризації економіки Японії.

12. Назвіть основні фактори японського економічного буму 60-х років ХХ ст.:

1) поразка в Другій світовій війні;

- 2) високоефективне використання іноземної, в першу чергу американської економічної допомоги;
- 3) масове оновлення основного капіталу;
- 4) розширення внутрішнього ринку, в тому числі за рахунок аграрної реформи;
- 5) широке використання іноземних науково-технічних досягнень, закупівля патентів, ліцензій, ноу-хау і т. ін. (з 1945 по 1969 рік запозичено понад 10 тис. технологічних процесів);
- 6) правильні відповіді 2), 3), 4), 5);
- 7) усі попередні відповіді правильні.

13. Що послужило основою „німецького економічного дива” через десятиріччя по закінченні Другої світової війни:

- 1) з усіх західноєвропейських країн саме Німеччині „план Маршалла” віддав явну перевагу;
- 2) господарська реформа 1948 року, яка в дійсності була поєднанням грошової реформи і реформи цін;
- 3) прийняття згодом законодавчих актів про кредитну й податкову політику, про заходи проти свавільного підвищення цін, антимонопольні та анти картельні укази та ін.;
- 4) формування малого й середнього бізнесу як основного елементу соціально-ринкового господарства;
- 5) правильні відповіді 1), 2), 3);
- 6) усі попередні відповіді правильні.

14. Автором „німецького економічного дива” був:

- 1) Дж. Маршалл; 2) Дж. М. Кейнс; 3) Л.Ерхард;
- 4) Й. Шумпетер.

15. Головною економічною метою створення „Спільного ринку” (1957 р.) було:

- 1) створення найбільш сприятливих умов торгівлі для країн-учасниць цього об'єднання (Франції, ФНР, Італії, Бенілюксу) та протидія посиленню конкуренції зі сторони США і Японії;
- 2) вивіз капіталу в більш відсталі країни „третього світу” з метою найбільш прибуткового розміщення інвестицій;
- 3) недопущення „зайвої робочої сили” з інших країн, захист вітчизняного виробника”
- 4) спроба протидії розвалу колоніальної системи імперіалізму;
- 5) усі попередні відповіді правильні.

7. КОРОТКИЙ СЛОВНИК ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ ТА ОДИНИЦЬ МІРИ

1. Історико-економічні терміни

Алод – індивідуальна приватна спадкова власність на землю, що вільно відчужувалася.

Баналітет – монопольне право феодала вимагати від залежних селян, щоб вони мололи зерно лише на його млині, випікали хліб у його пекарні, давили виноград на його виноградному пресі тощо за плату, визначену ним самим.

Бенефіцій – земельне володіння, яке дарувалося великим феодалом (королем) в пожиттєве користування васалам за умови несення військової або адміністративної служби.

Васалітет – в середньовічній Європі система особистої залежності одних феодалів (васалів) від інших, могутніших феодалів (сеньйорів).

Вотчина – комплекс феодалської земельної власності (землі, будівлі, реманент) та пов'язаних з нею прав на феодалське залежних селян.

Ганза (союз, товариство) – торговий союз міст Балтійського та Північного морів на чолі з містом Любеком у XII – XVI ст.

Домен – земля, на якій велося господарство землевласників.

Домінікальні землі – поміщицька, державна, церковна земля в Австрійській імперії, в т.ч. й у Західній Україні, яка входила до її складу.

Емфітевтичне право – довго- або вічнострокова оренда.

Євродолари – долари, що продаються за межами США.

Закупи – залежні люди в Київській Русі, які брали у феодала в борг позику (купу) і зобов'язані були відробити її.

Залозний шлях – сухопутний торговий шлях, що з'єднував Київ з Тмутараканню, Малою Азією і країнами Сходу.

Золоте забезпечення – запас золота у центральних банках, призначений для покриття банківської емісії, а інколи й для забезпечення поточних рахунків та інших зобов'язань, що належать до оплати.

Іпотека – застава нерухомого майна (землі, будівель тощо) для одержання довгострокової грошової позики.

Капітулярій – закони і розпорядження франкських королів з династії Каролінгів.

Колон – у Римській імперії орендар невеликої земельної ділянки у великого землевласника.

Комендація – акт, що встановлював залежність селянина від феодала.

Кріпосне право – система правових норм у середньовіччі, що встановлювала залежність селянина від феодала і неповну власність останнього на селянина-кріпака.

Лен – бенефіцій, що передався у спадок.

Люстрація – інвентаризація у королівських маєтках середньовічної Польщі з метою визначення їхньої прибутковості.

Магдебурзьке право – система міського самоуправління у середньовіччі.

Мануфактура – 1) форма промислового виробництва, яка історично передувала машинній промисловості; характеризується ремісничою технікою і поділом праці; 2) назва деяких текстильних підприємств в Україні та інших країнах.

Нобілі – знать у Стародавньому Римі, привілейована правляча верхівка, сенатори.

Нобілітація – отримання дворянства в добу середньовіччя.

Патронат – 1) за часів Римської республіки – добровільна віддача громадян у покровительство великим землевласникам; 2) у пізній Римській імперії, у добу раннього середньовіччя – система залежності невеликих власників.

Прекарій – умовне землеволодіння, коли земля отримувалася на строк, визначений її власником.

Пул – одна з форм монополій, яка характеризується тим, що прибуток усіх учасників надходить у загальний фонд і розподіляється між ними пропорційно до розмірів їхніх капіталів.

Райфайзенка – сільський кредитний кооператив, названий ім'ям німецького громадського діяча Райфайзена Фрідріха Вільгельма, засновника кредитних кооперативів у Німеччині.

Регалії – у середньовічній Європі монополне право королів та великих феодалів на стягнення мита, судових штрафів тощо.

Рустикальні землі – селянські земельні наділи в Австрійській імперії та західноукраїнських землях, що входили до її складу.

Рядовичі – залежне населення в Київській Русі, яке слугувало феодалу на підставі договору (ряду).

Сеньйор – в середньовічній Європі великий землевласник, феодал, який мав усю повноту влади на території, що йому належала; вищий феодал щодо нижчого (васала).

Серваж – форма феодалної залежності селян у Франції та інших країнах Західної Європи в XI – XIII ст., яка характеризувалася найбільшим обмеженням особистих і громадянських прав.

Сервітут – обмежене правокористування чужою власністю, головним чином землею (наприклад, право проїзду через приватні володіння).

Соляний шлях – сухопутний торговий шлях, що з'єднував Київську Русь з узбережжям Чорного моря.

Тартак – лісопилка в XVI – XIX ст.

Феод – спадкове землеволодіння в Західній Європі у середніх віках.

Холопи – раби в Київській Русі у IX – XI ст.

Цензива – оброчна система користування землею.

Чинш – фіксована плата в грошовій або натуральній формі за користування земельним наділом.

2. Одиниці міри

Алтин = 6 денгам.

Аршин = 71 см.

Відро австрійське = 10 л.

Векша – грошова одиниця Київської Русі (IX – XIII ст.). Дорівнювала $1/4$ – $1/6$ куни, $1/2$ – $1/3$ резани. Еквівалентом векші було 0,33 г срібла.

Гарнець – 4 кварта, або 16 кватирок, або 3,77 л.

Гривня – вагова, лічильна й монетна одиниця Київської Русі. У XI – XIII ст. дорівнювала 51,19 г золота або срібла. У XV – XVIII ст. в Україні використовувалася лічильна гривня польського походження, на яку йшло 48 монет. У 1918-1920 рр. гривня була грошовою одиницею УНР. У наші часи знову запроваджена в обіг з 2 вересня 1996 р.

Грош – срібна польська монета масою 3,1 г.

Денарій – срібна монета в європейських країнах в Середньовіччі.

Десятина (казенна) – 1,09 га.

Десятина (господарська) – 1,45 га (застосовується з XVIII ст.). У XIX ст. 1 десятина в середньому становила 1,2 га.

Дукат – 60 коп. золотом.

Злотий польський (в Україні – золотий) – 30 грошей.

Камінь – 32,90 фунта.

Кварта – 0,5 л.

Кона – 60 шт.

Куна – срібна грошова одиниця Київської Русі. Назва походить від шкурки куниці, яка виконувала роль грошової одиниці. В XI ст. куна складала $1/25$ гривні і дорівнювала 2 резонам або 4–6 векшам. У XII – XIII ст. куна була зрівняна з резаною і стала рівною $1/50$ гривні.

Лашт – 60 карців, або 360 пудів, або 5896,8 кг.

Морг – 0,56 га.

Ногата – грошова одиниця Київської Русі. В XI ст. 1 Н. = $1/2$ гривні = $1/25$ куни.

Пуд – 16,38 кг або 40 фунтів.

Резана – грошова одиниця Київської Русі. В XI ст.

1 Р. = $1/50$ гривні = $2/5$ ногати = $1/2$ куни. В XII ст. прирівнювалася до куни.

Чверть – 8 пудів.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Історія економіки та економічної думки: підруч. / В.В. Козюк, Л.А. Родіонова, О.В. Длугопольський [та ін.]; за ред. В.В. Козюка, Л.А. Родіонової. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 792 с.
2. Ковальчук В.М. Світова економіка: її історія та дослідники [текст]: навч. посібник. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: ЦУЛ, 2014. 632 с.
3. Козлова А. І. Економічна історія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 342 с.
4. Кравчук Ю.Б. Економічна історія: навч. посіб. для студентів напряму підготовки «Економіка і підприємництво». МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. Справ. Харків: ХНУВС, 2014. 223 с.
5. Краус Н.М. Історія економіки та економічної думки: структурно-логічні схеми, таблиці, малюнки: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2014 р. 504 с.
6. Кухар О.В. Історія економіки та економічної думки [текст]: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2015. 328 с.
7. Лановик Б.Д., Лазарович М.В., Матейко Р.М., Матисякевич З.М. Економічна історія України: Підручник / За заг. ред. Б.Д. Лановика. К.: Юридична книга, 2004. 456 с.
8. Лановик Б.Д., Лазарович М.В., Чайковський В.Ф. Економічна історія: Курс лекцій / За заг. ред. Б.Д. Лановика. К., 2000.
9. Лановик Б.Д., Матисякевич З.М., Матейко Р.М. Економічна історія України і світу: Підручник. К.: Вікар, 1999. 737 с.
10. Лановик Б.Д., Матисякевич З.М., Матейко Р.М. Економічна історія України і світу: Підручник / За ред. Б. Д. Лановика. 7-ме вид., стер. Київ: Вікар, 2005. 486 с., укр.
11. Мацелюх Н.П., Максименко І.А. Історія економіки та економічної думки. Політична економія. Мікроекономіка. Макроекономіка [текст]: навч. посібник. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: ЦУЛ, 2014. 382 с.

12. Україна і світ. Історія господарства від первісної доби і перших цивілізацій до становлення індустріального суспільства: Навч. посібник / Б.Д. Лановик та ін. К.: Генеза, 1994.
13. Ходзінський К.Г., Мазурок П.П. Економічна історія України та провідних країн світу: навч. посібник. Львів: Магнолія, 2006, 2020. 151 с.
14. Черкашина Н.К. Економічна історія: Навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2003. 193 с.
15. Юхименко П.І. Економічна історія: Навч. посібник. 2-ге вид., стер. К.: Вікар, 2006. 341 с.
16. Юхименко П.І., Леоненко П.М. Економічна історія: Підручник. К.: Знання-Прес, 2008. 567 с.

Додаткова література:

17. Багалій Д. Історія Слобідської України. Харків, 1991.
18. Балабушевич Т.А. Аграрна історія Галичини II пол. XVIII ст. К., 1992.
19. Бойко І. Селянство України в другій половині XVI – першій половині XVIII ст. К., 1990.
20. Болотіна Є.В. Економічна історія. Методичний посібник до вивчення курсу. Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 120 с.
21. Борисенко В. Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. К., 1986.
22. Гаврилюк О., Румянцев А. Економічна інтеграція в сучасному світі. К., 1991.
23. Горкіна Л. До обґрунтування суспільно-економічних перетворень в Україні в 1917–1920 рр. *Економіка України*. 1993. № 5. С. 74-82.
24. Гуржій І. Розвиток товарного виробництва і торгівлі на Україні (з кінця XVIII до 1861 р.) К., 1962.
25. Гуржій І. Розклад феодально-кріпосницької системи в сільському господарстві України першої половини XIX ст. К., 1954.
26. Дерев'янків Т. Промисловий переворот на Україні. Питання теорії та історії. К., 1975.
27. Довженюк В. Землеробство Древньої Русі до середини XIII ст. К., 1961.

28. Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. / [ред. рада: В.М.Литвин (голова), Г.В. Боряк, В.М.Геєць та ін.: відп. Ред. В.А. Смолій; авт.кол.: Т.А. Балабушевич, В.Д. Баран, В.К. Баран та ін.]; НПП України. Інститут історії України. К.: Ніка-Центр, 2011. Т.1. 696 с.
29. Економічна історія: Західна Європа, Японія, США: навч. посіб. / За ред. Ю.О. Боев, С. Ю. Боева. Київ: Вища школа, 2004. 174 с., укр.
30. Економічна історія: Навч.-метод. посібник для самот. вивч. дисц. / Н.О. Тимочко, О.А. Пучко, Л.М. Рудомьоткіна та ін. К.: КНЕУ, 2001. 216 с.
31. Економічний словник-довідник / За ред. С.Мочерного. К., 1995.
32. Задорожний В. Товарне виробництво і торгівля на західноукраїнських землях (кінець XVIII – перша половина XIX ст.). Львів, 1989.
33. Історичний розвиток банківської системи в Україні в умовах становлення ринкового господарства (друга половина XIX – початок XX ст.): монографія / За ред. І.Е. Новікова. Кам'янець-Подільський: ТОВ "Друк-Сервіс", 2011. 304 с., укр.
34. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. / [С.В. Степаненко, С.Н. Антонюк, В.М. Фещенко, Н.О. Тимочко]; за ред. проф. С.В. Степаненка. К.: КНЕУ, 2010. 743 с.
35. Історія економіки та економічної думки: навч.-метод. посіб. за ред. С.О. Нікола, Ю.О. Ніколаєв. Одеса: ОНУ ім. І.І. Мечникова, 2015. 132 с., укр.
36. Карпинський І. Нові індустріальні країни. Хто вони? К., 1990.
37. Ковальчак Г. Економічний розвиток західноукраїнських земель. К., 1988.
38. Компан О. Міста України в другій половині XVII ст. К., 1983.
39. Корнійчук Л.Я. Історія економічної думки України: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2004. 431 с.
40. Косик В. Україна під час другої світової війни. Київ; Париж; Нью-Йорк; Торонто, 1992.
41. Кривонос В. Львівсько-левантійська торгівля наприкінці XV – сер. XVII ст. *Укр. істор. журнал*. 1995. № 1. – С. 48-57.
42. Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. К., 1996.

- 43.Лазарович М.В., Матейко Р.М., Родіонова Л.А. Економічна історія. Навчально-методичний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 68 с.
- 44.Мельник Л. Технічний переворот на Україні у ХІХ ст. К.,1972.
- 45.Міжнародні економічні відносини: Історія міжнародних відносин: Підручник / За ред. А. Філіпенка. К., 1992.
- 46.Павленко Ю. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства: Навч. посібник. К., 1996.
- 47.Погорелов С.Б. Історія економіки та економічної думки : навчальний посібник у структурно-логічних схемах. К.: КНЕУ, 2014.
- 48.Полтавський Ю.А., Пасемко Г.М., Оляніч В.В. Історія економіки і економічної думки: Навч. посіб. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х., 2007. 325 с.
- 49.Притуляк П. Економічний договір УНР з Німеччиною та Австро-Угорщиною 1918 р. *Укр. істор. журнал.* 1997. № 1. С. 62-72.
- 50.Радченко Н.М. Джерела з історії діяльності кредитно-банківських установ Наддніпрянської України (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.): монографія. Ужгород: Гражда, 2019. 584 с.
- 51.Сіденко В. Економічне трансформування у країнах Центральної та Східної Європи. *Економіка України.* 1998. № 12. С. 60-68.
- 52.Становлення кооперації в українському селі: історико-економічні аспекти / За ред. А.О. Пайтелеймоненко. Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. 227 с., укр.
- 53.Теліщук М.М. Історія економіки та економічної думки: навчальний посібник. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2008. 541 с.
- 54.Теплицький В.П. Реформи 1861 р. і аграрні відносини на Україні (60-90-ті роки ХІХ ст.) К., 1959.
- 55.Терещенко Ю. Україна і європейський світ: Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця ХVІ ст.: Навч. посіб. К., 1996.
- 56.Тимочко Н.О. Економічна історія України: Навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2005. 204 с.

57. Українська еміграція: від минувшини до сьогодення: Навч. посіб. / Б.Д. Лановик, М.В. Траф'як та ін.; За ред. проф. Б.Д. Лановика. Тернопіль, 1999.
58. Українські канадці в історичних зв'язках із землею батьків: До 100-річчя прибуття перших українських поселенців до Канади: Збірник. К., 1990.
59. Ущатовський Ю.В. Ідеї інституціоналізму в економічній думці України XIX - поч. XX ст. К.: КНЕУ, 2012.
60. Фещенко В.М. Дослідження проблем становлення та розвитку ринкового господарства в працях економістів України другої половини XIX - поч. XX ст. К.: КНЕУ, 2003€
61. Формування інфраструктури ринку в Україні в роки економічної політики 1921-1928 рр. / За ред. І. В. Лантух. Харків: Основи, 2004. 196 с., укр.
62. Царенко О.М., Захарчук А.С. Економічна історія України і світу: навч. посібник. Суми: Університетська книга, 2000. 310 с.
63. Чайковський В. Економічна історія світу і України: Навч. посіб. – Тернопіль, 1997.
64. Чуткий А.І. Нариси з економічної історії України. Книга 1. На перехресті торгових шляхів. К.: Темпера, 2013. 616 с.
65. Чуткий А.І. Нариси з економічної історії України. Книга 2. Становлення житниці Європи. К.: Темпера, 2015. 378 с.
66. Шевченко О.О. Історія економіки та економічної думки: сучасні економічні теорії: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
67. Шульга І. Соціально-економічне становище Закарпаття в другій половині XVIII ст. Ужгород, 1962.
68. Якобчук В.П., Богоявленська Ю.В., Тищенко С.В. Історія економіки та економічної думки [Текст]: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2015. 476 с.

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 3,48. Зам. № 34. Наклад 100 прим.
Видавництво УжНУ «Говерла».
88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18. E-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

*Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції –
Серія 3т № 32 від 31 травня 2006 року*